

ПРЕГЛЕДНИ НАУЧНИ РАД / *REVIEW ARTICLE*

Примљен: јун 2016.

*Received: June 2016.*

*Драженко Лугоња*

Студент II циклуса студија на Правном факултету  
Универзитета у Источном Сарајеву

## КОНДИКЦИЈА У ПРАВУ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ

*Кондикција представља тужбу за поврат одређене ствари која се код обогаћеног налази без правног основа (sine causa). Тужба из неоснованог обогаћења има дугу традицију у европском грађанском праву. Основни елемент кондикције представља санкционисање правно неоснованог обогаћења на туђ рачун.*

*Овај рад је усмјерен на анализу важећих домаћих законских решења и њихову примјену у судској пракси Босне и Херцеговине. Рад истражује услове који су потребни за постојање стицања без основа, као и опште и посебне кондикционе случајеве. Због сличности правних института правно неоснованог обогаћења и накнаде штете, рад ће анализирати однос тужбе за накнаду штете и кондикције, као и однос два поступка кроз које дужник може извршити враћање имовине која му је одузета претходним провођењем извршења.*

**Кључне ријечи:** *Condictio* – тужба због стицања без основа; Правно неосновано обогаћење.

### 1. УВОД

Важеће одредбе које регулишу облигационоправне односе у Босни и Херцеговини, прописане су Законом о облигационим односима који је донесен 30. марта 1978. године, а ступио је на снагу 1. октобра 1978. године,<sup>1</sup> гдје се у одељку 3 (чл. 210–219), уређује област „стицања без основа” (*Condictio sine causa*). У БиХ постоје два Закона о облигационим односима, јер су Федерација БиХ и Република Српска преузеле Закон о

---

Драженко Лугоња, [drazenko111@gmail.com](mailto:drazenko111@gmail.com).

<sup>1</sup> Закон о облигационим односима – ЗОО, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89.

облигационим односима СФРЈ. Закон о облигационим односима који се примјењује у ФБиХ и Закон о облигационим односима Републике Српске су слични, али нису у цијелости идентични, јер су извршене одређене измјене и допуне како у Федерацији БиХ, тако и у Републици Српској.<sup>2</sup>

Правна последица стицања без основа је настанак облигационог односа у којем је неосновано обогати дужник повјериоцу дужан вратити или надокнади стечену корист, а тужба којом се повјерилац обраћа суду назива се, традиционално, кондикција.<sup>3</sup> Закон о облигационим односима прихвата јединствену тужбу због стицања без основа, која се разликује од кондикција у римском праву, гдје су за поједине врсте неоснованог обогатења примјењиване посебне тужбе које су биле предвиђене за те случајеве, као што је био случај са *Actio de in rem verso*.

Опште правило за све случајеве стицања без основа прописано је чланом 210 ЗОО, и њиме су обухваћени сви облици неоснованог обогатења без обзира на начин како су настали: радњом осиромашеног лица, догађајем, радњом обогатењем итд. Правило је прописано на сљедећи начин: „Кад је неки дио имовине једног лица прешао на било који начин у имовину неког другог лица, а тај прелаз нема свој основ у неком правном послу или у закону, стицалац је дужан да га врати, а кад то није могуће – да накнади вриједност постигнутих користи.”<sup>4</sup> Према томе, за сваки прелаз имовине с једног лица на друго непоходно је постојање ваљаног правног основа. Уколико прелаз имовине с једног на друго лице нема свој основ у неком правном послу или закону, обогати га је дужан вратити, а уколико то није могуће, накнадити вриједност постигнутих користи. У односу на закон из 1978. године, у члану 210 ЗОО извршене се одређене измјене, како би се одредбе наведеног члана ускладиле са промјенама у правно-политичком систему БиХ и Републике Српске.<sup>5</sup>

<sup>2</sup> Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, и *Службени лист РБиХ*, бр. 2/92, 13/93 и 13/94, и *Службене новине Федерације БиХ*, бр. 29/03 и 42/11; Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89 и *Службени гласник РС*, бр. 21/92, 17/93, 39/03, 3/96 и 74/04.

<sup>3</sup> О. Антић, *Облигационо право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2010, 534.

<sup>4</sup> ЗОО, чл. 210, ст. 1.

<sup>5</sup> Прије измјене, став 1 и став 2 члана 210 гласили су: (1) Ако је друштвено средство којим управљају радници, односно други радни људи у одређеном друштвеном правном лицу на било који начин прешло у друштвена средства којим управљају радници, односно други радни људи у другом друштвеном правном лицу, или у имовину неког лица, а тај прелаз нема основа у неком самоуправном споразуму или у неком другом правном послу или у закону, стицалац је дужан да га врати, ако је то могуће, а иначе је дужан да накнади вриједност постигнуте користи. (2) Одредба претходног става сходно се примјењује кад је неки дио имовине једног лица на било који начин

Члановима 211, 212, 213 и 216 ЗОО регулисани су случајеви гдје не постоји реститутивна обавеза. Обим враћања оног што је стечено без основа и накнада трошкова регулисани су члановима 214 и 215 ЗОО, док су члановима 217, 218 и 219 ЗОО, издвојени посебни реститутивни разлози.

## 2. КАРАКТЕРИСТИКЕ И ЕЛЕМЕНТИ КОНДИКЦИЈЕ

Тужба из правно неоснованог обогаћења је облигациона тужба којом се тражи реситуција (враћање) оног што је примљено без основа. То је лична облигациона тужба, што значи да је осиромашени може подићи само против лица које се налази са њим у облигационом односу, тачније само против обогаћеног и његових универзалних сукцесора (наследника).<sup>6</sup> Кондикција није непосредно усмјерена на ствар или други предмет обогаћења, него на извршење обавезе од стране обогаћеног дужника. Дакле, овом тужбом осиромашени остварује своје тражбено право према обогаћеном лицу, односно постиже извршење обавезе која лежи на страни обогаћеног, а која се састоји у враћању оног чиме се обогатио или у давању његове противвриједности у новцу. За разлику од стварноправних тужби које су апсолутног карактера, јер их овлашћено лице може подићи против сваког лица које угрожава или самовласно присваја његово апсолутно право, тужба из неоснованог обогаћења има релативан карактер.<sup>7</sup>

Основна функција јединствене (опште) тужбе због стицања без основа је омогућавање санкционисања свих ситуација гдје долази до неоснованог стицања на туђи рачун, а који нису посебно регулисани. То је видљиво у одредби члана 210 ЗОО гдје се регулише неосновано обогаћење „на било који начин”. Постоји и другачије мишљење, односно да је чланом 210 ЗОО дато опште правило и којим су уређени само случајеви који се односе на кондикције, док су случајеви који се тичу тужбе *de in rem verso* посебно прописани у чл. 217 и 218 ЗОО.<sup>8</sup>

За разлику од опште тужбе из стицања без основа, у неким другим случајевима прописују се посебна правила. Као посебан случај стицања без основа наводи се, на примјер, неоснована корист која је стечена вр-

прешао у друштвена средства којим управљају радници, односно други радни људи у друштвеном правном лицу или у имовину неког другог лица, а тај прелаз нема основа у самоуправном споразуму или у неком другом правном послу или у закону. Такође, прије брисања, став 3 члана 210 гласио је: (3) Под прелазом друштвеног средства односно имовине подразумијева се и стицање користи извршеном радњом.

<sup>6</sup> Љ. Милошевић, *Облигационо право*, Универзитет у Новом Саду, Научна књига, Београд 1970, 184.

<sup>7</sup> С. Перовић, *Коментар Закона о облигационим односима*, Савремена администрација, Београд 1995, 504.

<sup>8</sup> Ј. Даниловић, „Неосновано обогаћење”, *Анали Правног факултета у Београду* (Анали ПФБ) 1-4/2001, 506–507.

шењем пословодства без налога.<sup>9</sup> На примјер, лице које врши посао у намјери да другом помогне има право на накнаду учињених трошкова до висине користи, чак и у случају да нису испуњени услови који се захтијевају за пословодство без налога.

Тужба из неоснованог обogaћења је кондемпнаторна тужба, односно тужба којом се странки у пресуди налаже извршење одређене чинидбе. То значи да је у парничној пресуди којом се обogaћеном налаже враћање неосновано стеченог, неопходно одредити и парнициони рок.<sup>10</sup> Кондемпнаторном (осуђујућом) пресудом суд налаже осуђеној странки да у корист свог парничног противника нешто учини, трпи или пропусти, а циљ кондемпнаторне заштите је у томе да се чињенично стање доведе у склад с правним стањем.<sup>11</sup>

Кључни елементи (битни услови) које повјерилац кондикцијом мора доказати пред судом да би се усвојио тужбени захтјев су: 1. осиромашење (умањење имовине једног лица); 2. обogaћење (увећање имовине другог лица); 3. корелација између умањења и увећања имовине, тј. узрочна (каузална) веза између наведеног преласка имовине; 4. изостанак (одсуство, непостојање) правног основа.

Да би настала обавеза враћања, неопходно је да су сви наведени услови кумулативно испуњени. Кад се сви услови остваре, обogaћени је дужан вратити стечену имовину, односно накнадити вриједност постигнуте користи, а ако то не учини добровољно, осиромашени има право на тужбу за поврат неосновано стеченог (*Condictio sine causa* – кондикција). Поједини аутори, као битан услов стицања без основа истичу и то да чињење усљед кога је дошло до промјене у имовини обogaћеног и осиромашеног не смије бити деликатна радња, јер би то био облигациони однос чији је основ накнада штете, а не облигациони однос из стицања без основа.<sup>12</sup>

### 3. ОПШТИ КОНДИКЦИОНИ СЛУЧАЈЕВИ (ИСПЛАТА НЕДУГОВАНОГ)

У опште кондикционе случајеве спадају исплата недугованог, исплата која је извршена с обзиром на основ који се није остварио или је доцније отпао,<sup>13</sup> и исплата са неморалним или незаконитим циљем.

<sup>9</sup> ЗОО, чл. 223, ст. 1.

<sup>10</sup> Члан 179 ЗОО гласи: (1) Кад се странки у пресуди налаже извршити какву чинидбу, одредиће се и рок у којем је ту чинидбу дужна извршити.

<sup>11</sup> Ј. Чизмић, *Коментар закона о парничном поступку Федерације БиХ*, Привредна штампа, Сарајево 2009, 381.

<sup>12</sup> О. Антић, 535.

<sup>13</sup> ЗОО, чл. 210, ст. 2.

Исплата недугованог (*Condictio indebiti*) је најважнији случај стицања без основа који постоји када једно лице исплати другом лицу дуг који не дугује. Закон о облигационим односима изричито не прописује ову врсту кондикције, већ се она изводи из општег правила стицања без основа (чл. 210, ст. 1). За настанак овог кондикционог случаја потребно је испуњење три услова: а) да између два лица постоји одређена чинидба која је преузета ради испуњења неке обавезе, б) да је исплаћен непостојећи дуг, в) да је лице које је извршило исплату било у заблуди у погледу исплате своје обавезе.<sup>14</sup> Најбитнији услов за подизање ове тужбе је да је исплата извршена грешком или у заблуди. У супротном, уколико је неко извршио исплату знајући да није дужан платити, нема право да захтијева враћање, изузев ако је задржао право да тражи враћање или је платио да би избјегао принуду. Према наведеној одредби, само онај који је у тренутку извршене исплате знао да плаћа нешто што није његова обавеза не може тражити враћање, а не и онај који је исплату извршио грешком или у заблуди.<sup>15</sup>

У судској пракси грађанског права били су чести случајеви када је купац платио вишу цијену од висине стварног износа. У том случају, о захтјеву за враћање више плаћеног износа купопродајне цијене, такође се одлучује по правилима о неоснованом обогаћењу.<sup>16</sup> У таквим ситуацијама, када се враћа оно што је стечено без основа, треба се платити и затезна камата и то од дана стицања.<sup>17</sup>

У опште случајеве спада и стицање с обзиром на основ који се није остварио или који је касније отпао (чл. 210, ст. 2). Обогаћење, с

<sup>14</sup> Љ. Милошевић, 178

<sup>15</sup> Пресуда Врховног суда БиХ, Пж. 541/86, од 10. 11. 1987. године, *Билтен судске праксе Врховног суда БиХ*, бр. 1/1988, 80.

<sup>16</sup> Вид.: Правни став Грађанског одјељења Кантоналног суда у Сарајеву, *Билтен Кантоналног суда у Сарајеву*, бр. 1/2002, 25; Х. Тајић, *Грађанско и привредно право у пракси судова БиХ*, Привредна штампа, Сарајево 2009, 543.

<sup>17</sup> „На основу чињеничног утврђења, да је од стране осигуравајуће куће туженом дана 2. 3. 2005. године исплаћен износ од 11.218,00 КМ због настале штете на објекту и инсталацијама власништво тужитеља услед пожара, првостепени суд изводи правилан закључак да се ради о стицању без основа јер су испуњени сви увјети из чл. 210 ЗОО, и то: да је дошло до обогаћења туженог, осиромашења тужитеља, постојања узрочне везе између обогаћења и осиромашења и непостојања пуноважног основа за обогаћење. На овако утврђено чињенично стање првостепени суд је правилно примијенио материјално право када је обавезао туженог да тужитељу на име стицања без основа исплати износ од 11.218,00 КМ. Када се враћа оно што је стечено без основа, треба се платити и затезна камата и то од дана стицања, тако да је првостепени суд правилно примијенио материјално право када је обавезао туженог на плаћање законске затезне камате од дана стицања.” – Пресуда Кантонални суда у Новом Травнику, 006-0-Гж-06-000 148, од 14. 3. 2007. године. Наведено према: *Домаћа и страна судска пракса*, бр. 32/VI, Привредна штампа, Сарајево, март–април 2009, 29–30.

обзиром на основ који је доцније отпао, као врста правно неоснованог обogaћења постоји када неко лице да или учини нешто другом лицу на темељу основа који постоји у тренутку давања односно чињења, али доцније тај основ престане да постоји – „отпадне”, тако да се оно што је на основу њега дато или учињено појављује као правно неосновано. Лице које је нешто дало или учинило у случајевима доцнијег отпадања основа је правно неосновано осиромашено у погледу давања односно чињења.<sup>18</sup>

Тужба у случају обogaћења с обзиром на основ који се није остварио назива се *Condictio ob causam futuram*, а тужба која се подиже с обзиром на основ који је постојао па је доцније отпао, назива се *Condictio ob causam finitam*. Ове тужбе, с обзиром на то да постоји општа тужба из правно неоснованог стицања, данас немају никакав практичан правни значај.<sup>19</sup>

### 3.1. Случајеви када се кондикција не може са успјехом користити у парници

Поједини случајеви неоснованог обogaћења, не сматрају се исплатом недугованог и код њих не постоји обавеза враћања. У таквим случајевима кондикција се не може са успјехом користити у парничном поступку, што је предвиђено члановима 211, 212, 213 и 216 ЗОО.

Чланом 211 ЗОО, прописана су правила враћања, односно случајеви када се не може тражити повраћај плаћеног. Из наведене одредбе произлази да је неопходан елемент исплате недугованог заблуда исплатиоца о постојању дуга,<sup>20</sup> јер осиромашени нема право на ресистуцију уколико је знао да није дужан платити. Стога, овај случај не представља случај исплате недугованог, нити неоснованог обogaћења. Чак и ако је исплатилац знао да није дужан платити, без обзира на то што се ради

<sup>18</sup> „Тужитељи су по правном основу – судској пресуди и судском поравнању закљученом у сврху извршења те пресуде, исплатили туженој износ од 76.345,36 КМ, што представља ½ дијела вриједности некретнина које представљају брачну тековину тужене и првотужитеља, заједно са каматама и досуђеним парничним трошковима. Међутим, наведена правоснажна пресуда је преиначена од стране Врховног суда Републике Српске тако што је сувласнички дио тужене у брачној тековини снижен са 1/2 на 1/3 дијела, па је очигледно да је она без правног основа задржала износ од 22.885,55 КМ који представља разлику између исплаћеног износа и износа који би јој припао у складу са сувласничким дијелом утврђеним пресудом Врховног суда Републике Српске. Битно је да је отпао правни основ на темељу којег је закључено то поравнање, па на страни тужене постоји стицање без основа у смислу одредбе члана 210. ЗОО.“ – Пресуда Врховног суда Републике Српске, 80 0 П 016903 12 Рев, Бања Лука, од 1. 7. 2014. године.

<sup>19</sup> С. Перовић, 497.

<sup>20</sup> Члан 211 ЗОО: „Ко изврши исплату знајући да није дужан платити, нема право да захтјева враћање, изузев ако је задржао право да тражи враћање или ако је платио да би избегло принуду.“

о застарјелом дугу и без обзира на то што је писменим путем задржао право да врати новчана средства, не може кондикцијом остварити реституцију уплаћених средстава.<sup>21</sup>

Чланом 212 ЗОО прописани су кондикциони случајеви двоструке исплате дуга.<sup>22</sup> За разлику од осталих случајева, овдје је правни основ између осиромашеног и обogaћеног постојао, али је осиромашени постојећи дуг платио два пута и то први пут као дужник, а други пут из неког другог разлога. Ако је друго плаћање извршено по основу извршне исправе у извршном поступку, осиромашени би своје потраживање могао остварити тужбом у парничном поступку или приједлогом за противизвршење у извршном поступку. У судској пракси БиХ, често се истиче да би тужилац тада могао захтијевати само повраћај првог износа по основу неоснованог обogaћења туженог јер је прво плаћање постало неосновано, иако је дуг у то вријеме постојао, пошто је касније дуг плаћен на основу извршне исправе (правноснажне судске одлуке). Расправљањем о захтјеву због неоснованог обogaћења на основу извршења судске одлуке поново би се расправљала ствар о којој је већ правноснажно пресуђено, а то није дозвољено. Правни основ за прво плаћање, које је било добровољно и основано, због касније принудне наплате је отпао.<sup>23</sup>

Чланом 213 ЗОО, прописан је случај који се, такође, не сматра исплатом недугованог, а односи се на исплату која је извршена по основу природне обавезе, моралне или друштвене дужности. У овом случају обавеза ресистуције не постоји.<sup>24</sup> На примјер, ако је осиромашени извршио одређену исплату, сматрајући да не треба да исплати, али да има моралну обавезу према неком лицу, он послије не би могао тражити враћање уплаћених износа.<sup>25</sup>

---

<sup>21</sup> „Тужилац који плати застарјели дуг за утрошену воду, по уговору о испоруци воде његовом домаћинству, који несметано егзистира између странака, не може тужбом остварити поврат тих уплаћених средстава, без обзира на то што је знао да плаћа застарјели дуг и што је писменим актом упућеним тужбеном ‘задржао’ право да ова средства врати.“ – Пресуда Окружног суда у Бањалуци, Гж-1735/08, од 20. 10. 2008. године. Наведено према: *Домаћа и страна судска пракса*, бр. 50/IX, Привредна штампа, Сарајево 2012, 21.

<sup>22</sup> Чл. 212 ЗОО: „Ко је исти дуг платио два пута, па макар једном и по основу извршне исправе, има право тражити враћање по општим правилима о стицању без основа”

<sup>23</sup> Пресуда Врховног суда БиХ, Пж. 444/90, од 21. 3. 1991. године. Наведено према: *Билтен судске праксе Врховног суда БиХ*, бр. 2/1991, 73.

<sup>24</sup> Чл. 213 ЗОО: „Не може се тражити оно што је дато или учињено на име извршења неке природне обавезе или неке моралне или друштвене дужности.”

<sup>25</sup> „Ако је тужитељ Фонд ПИО/МИО РС извршио исплате пензионерима због њиховог тешког социјалног и другог положаја, сматрајући да не треба да им исплати, али да има моралну обавезу према њима, од њих не би могао тражити враћање уплаћених пензија, у смислу одредби члана 213 ЗОО. Код примјене овог института нема никакве

Обавеза враћања не постоји ни у случају када је исплата извршена на основу накнаде штете због повреде тијела, нарушења здравља или смрти.<sup>26</sup> Како законодавац није ограничио примјену овог члана само на накнаду материјалне штете,<sup>27</sup> произлази да се овај члан односи и на плаћање новчане накнаде за претрпљену нематеријалну штету, која се може досудити у новцу због повреде тијела, нарушавања здравља или усмрћења неког лица уколико је оштећени претрпио физичке или психичке болове.<sup>28</sup> Овдје исплатилац не може тражити поврат исплаћеног новца од примаоца који је био савјестан, (односно који оправдано вјерује да је исплатилац дужник накнаде). С друге стране, прималац није дужан извршити поврат новца чак и да је исплатилац био у заблуди о постојању своје обавезе плаћања. Исплатиоцу се, ипак, пружа заштита, те се овлашћује да захтијева повраћај плаћеног од правог дужника чију обавезу је угасио.<sup>29</sup> Ипак, уколико је извршена исплата и затезних камата, у судској праски се сматра да затезне камате нису дио накнаде штете због озљеде тијела, па би у тој ситуацији ипак постојала обавеза враћања износа примљених с наслова камата (чл. 216 ЗОО).<sup>30</sup>

Исплата недугованог постоји и када је основ плаћања представљао ништав уговор. Међутим, уколико је уговор ништав зато што је по својој садржини или циљу противан принудним прописима, јавном поретку или добрим обичајима, несавјесни исплатилац неће имати право на ресистуцију.<sup>31</sup>

#### 4. ПОСЕБНИ КОНДИКЦИОНИ СЛУЧАЈЕВИ

У посебне кондикционе случајеве, који су најближи ранијим тужбама *Actio de in rem verso*, спадају: употреба ствари у туђу корист, изда-так за другог и употреба туђе ствари у своју корист.

---

одговорности туженог Федералног завода МИО/ПИО – дио имовине тужитеља није прешао у његову имовину, већ је прешао у имовину пензионера, па тужени не би био ни пасивно легитимисан у овом спору.“ – Пресуда Кантоналног/Жупанијског суда у Мостару, 58 0 Пс 902182 08 Пж Мостар од 8. 4. 2008. године, потврђена Пресудом Врховног суда ФБиХ 58 0 Пс 902182 08 Рев. Наведено према: *Домаћа и страна судска пракса*, бр. 34/2009, Привредна штампа, Сарајево, 53.

<sup>26</sup> Чл. 216 ЗОО: „Не може се тражити враћање неосновно плаћених износа на име накнаде штете због повреде тела, нарушења здравља или смрти, уколико је исплата извршена савесном прибавиоцу“.

<sup>27</sup> ЗОО, чл. 188 и 193–195.

<sup>28</sup> ЗОО, чл. 200 и 201.

<sup>29</sup> С. Перовић, 512.

<sup>30</sup> Пресуда Врховног суда Републике Хрватске, Рев-699/08-2, од 18. 3. 2009. године. Наведено према: *Домаћа и страна судска пракса*, бр. 49/2012, Привредна штампа, Сарајево, 88.

<sup>31</sup> ЗОО, чл. 104, ст. 2.



#### 4.1. Употреба ствари у туђу корист

Употреба ствари у туђу корист постоји када је неко своју или туђу ствар употребио у корист трећег, а нема услова за примјену правила о пословодству без налога. У том случају, трећи је дужан вратити ствар, односно ако то није могуће, накнадити њену вриједност.<sup>32</sup> У овим случајевима основни предмет реститутивне обавезе је враћање ствари или новчане вриједности којом је увећана имовина обогаћеног лица, па стога и кондикција треба гласити на повраћај одређене ствари, или ако то није могуће, онда на накнаду њене противвриједности у новцу.<sup>33</sup> Ови кондикциони случајеви постоје, на примјер, када осиромашени својим камионом превезе туђу робу у увјерењу да је превезао своју, или у случају када угради резервни дио неке своје ствари у туђу ствар у увјерењу да је уградио у своју ствар.<sup>34</sup> Овдје није од значаја да ли је онај ко је употребио туђу ствар или своју ствар за корист трећег то знао или не, као ни то да ли је трећи то знао или не.<sup>35</sup>

#### 4.2. Издатак за другог

Правила која се односе на издатак за другог регулисана су чланом 218 ЗОО.<sup>36</sup> Осиромашени је онај који је извршио одређено давање, односно одређени издатак другог лица. При томе је битно истаћи да није значајно да ли се тим давањем у цјелости или само дјелимично испуњава туђа обавеза, јер издатак за другог, па макар и у случају дјелимичног испуњавања туђе законске обавезе даје основ за примјену одредаба члана 218 ЗОО.<sup>37</sup>

Издатак за другог постоји, на примјер, када неко лице да одређена новчана средства на име обавезе издржавања другог лица, иако та закон-

---

<sup>32</sup> Чл. 217 ЗОО: „Ако је неко своју или туђу ствар употребио на корист трећег, а нема услова за примјену правила о пословодству без налога, трећи је дужан вратити ствар, односно, ако то није могуће, накнадити њену вриједност.“

<sup>33</sup> „Лице коме је општински суд вратио већи број истородних ствари (фармерки) него што му је одузето у кривичном поступку, који је касније обустављен, дужно је по тужби из стицања без основа, да те ствари врати општини, или ако то није могуће, да јој плати њихову протувриједност, да би општина могла вратити или платити њихову противвриједност другом лицу коме су биле одузете такође у кривичном поступку који је касније обустављен.“ – Пресуда Врховног суда БиХ, Рев. 407/86, од 12. 2. 1987. године. Наведено према: *Билтен судске праксе Врховног суда БиХ*, бр. 1/1987, 57.

<sup>34</sup> С. Перовић, 512.

<sup>35</sup> Б. Лоза, *Облигационо право, Општи дио*, Београд 2000, 280.

<sup>36</sup> Члан 218 ЗОО: „Ко за другог учини какав издатак или нешто друго што је овај по закону био дужан учинити, има право захтијевати накнаду од њега.“

<sup>37</sup> Пресуда Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине, 20 Рс 018411 12 Рев од 31. 1. 2013. године. Наведено према: *Билтен судске праксе Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 1-2/2013, 27.

ска обавеза не лежи на њему, него на другом лицу.<sup>38</sup> Оно лице које даје издатак за другог или врши туђу законску обавезу, у пракси обично зна да на њему не лежи та обавеза, али је ипак врши, и то најчешће из хуманих разлога. Наиме, прави дужник обично занемари законску обавезу која на њему лежи, а друго лице, руковођено хуманим разлозима према повјериоцу законске обавезе, даје или чини оно што је дужан прави дужник.<sup>39</sup> Такође, овдје се тражи да је онај који је учинио издатак био свјестан да то чини за другога, те да жели да му се то и накнади. Уколико би неко учинио издатак за другога, а без намјере да му се то и накнади (није присутан *animus obligandi*), облигациони однос неће ни настати. Претпоставка је да је намјера постојала да му се учињени издатак накнади, с тим да онај за кога је издатак учињен може супротно доказивати.<sup>40</sup>

#### 4.3. Употреба туђе ствари у своју корист.

Ово је посебан кондикциони случај који настаје радњом обогаћеног лица, односно кад је обогаћени туђу ствар употребио у своју корист. У том случају, ималац може кондикцијом тражити, независно од права на накнаду штете, или у одсуству штете, да му овај накнади корист коју је имао од употребе.<sup>41</sup>

Тужилац у овим случајевима, кондикцијом не треба доказивати да ли је обогаћени био савјестан, јер та чињеница није од значаја за реституцију. Дакле, ова врста стицања без основа постоји у сваком случају,<sup>42</sup> па самим тим постоји и реститутивна обавеза, без обзира на то да ли је обогаћени знао, или није знао да употребљава туђу ствар.

Занимљиво је да употреба туђе ствари у своју корист може под одређеним условима представљати и случај проузроковања штете. Дакле, однос између корисника и власника ствари може се увијек расправити по правилима о стицању без основа, а по правилима о накнади штете само уколико постоје услови за примјену тих правила. Тако, на примјер, имаоцу ствари коју је неко употребио у своју корист (корисник ствари)

<sup>38</sup> „Околност што су сестре уступиле брату своје сувласничке дијелове у једној парцели на име накнаде за издржавање родитеља и подизање надгробног споменика не даје право његовом брачном другу, који му је у томе помагао, да тражи сувласнички дио у односној некретнини по основу заједничког стицања у брачној заједници, већ би имао право да тражи новчану накнаду сразмјерно своме доприносу по основу из члана 258. ПЗ и 218. ЗОО.” – Пресуда Врховног суда БиХ, Рев. 407/86, од 12. 2. 1987. године. Наведено према: *Билтен судске праксе Врховног суда БиХ*, бр. 1/1987, 57.

<sup>39</sup> С. Перовић, 514.

<sup>40</sup> Б. Лоза, 280.

<sup>41</sup> ЗОО, чл. 219.

<sup>42</sup> С. Перовић, 514.

и која је усљед тога уништена, припада право и на накнаду штете за ту ствар на терет корисника ствари без обзира на то да ли је овај приликом употребе поступао савјесно или није. Значење туђе ствари треба схватити тако да лице које је употребљава, нема никакво право на ту ствар.<sup>43</sup> Уколико корисник те ствари (употребилац) ту ствар више не може вратити, дужан је накнадити њену вриједност, а ако би ималац ствари имао штетних посљедица што му је ствар употријебљена, има право да му се та штета и накнади. Суштину овог института чини то да је небитно да ли је при употреби туђе ствари употребилац био несавјестан јер је основно правило да се туђа ствар не може употријебити у своју корист.<sup>44</sup>

У судској пракси, као примјер ове врсте кондикција, често се наводи и тужба закупаца за новчану накнаду код уговора о закупу, када купац настави да користи предмет закупа и након протекла времена за које је уговор био закључен. У том случају, купац је дужан власнику исплатити накнаду користи коју је остварио од употребе туђе ствари.<sup>45</sup> Употреба туђе ствари у своју корист постоји и када неко лице бесправно користи нечији пут, што даје власнику пута право на захтјев за накнаду с наслова стицања без основа, о чијој висини, суд може одлучити и на основу слободне оцјене.<sup>46</sup>

У свим горе набројаним кондикционим случајевима, наведене су ситуације када осиромашени може подићи тужбу (кондикцију) због стицања без основа. Међутим, битно је истаћи и то да се, осим тужбе, могу користити и друга правна средства за враћање имовине од обогаћеног, као што је случај са приједлогом за противизвршење. Стога је битно навести разлике између кондикције и противизвршења и њихове појединачне предности.

## 5. КОНДИКЦИЈА И ПРОТИВИЗВРШЕЊЕ

У правном систему Босне и Херцеговине уобичајено се наводе два поступка кроз које дужник може извршити враћање имовине која му је одузета претходним спровођењем извршења, или на неки други начин, а то су: извршни поступак (који се покреће на основу приједлога за противиз-

---

<sup>43</sup> Пресуда Врховног суда Републике Српске, Рев- 272/01 од 10. 2002. године. Наведено према: *Билтен судске праксе Врховног суда Републике Српске*, бр. 1/ 2004, 48–50.

<sup>44</sup> Б. Лоза, 280.

<sup>45</sup> „Употреба туђе ствари у своју корист постоји у случају када истекне вријеме за које је закључен уговор о закупу пословне просторије, а купац настави да је користи иако се власник томе противи. У том случају дужан је власнику исплатити накнаду користи коју је остварио од употребе туђе ствари.“ – Пресуда Врховног суда ФБиХ, Рев. 148/99, од 30. 9. 1999. године. Наведено према: *Билтен Врховног суда ФБиХ*, бр. 2/1999, 45.

<sup>46</sup> Рјешење Врховног суда ФБиХ, 32 0 П 063523 11 Рев, од 10. 4. 2012. године.

вршење) и парнични поступак (који се покреће тужбом – кондикцијом). Уобичајени и редовни начин заштите у ситуацијама стицања без основа је вођење парничног поступка. Тај поступак има најширу примјену у случајевима неоснованог обогаћења. Међутим, уколико је током извршног поступка дошло до стицања без основа, ранији извршеник, ради враћања изгубљене имовине, може користити и поступак противизвршења.

Опште правило реститутивне обавезе из члана 210 ЗОО, представља правни основ за подношење кондикције и односи се на случајеве кад је неки дио имовине једног лица неосновано прешао у имовину другог лица, те у случајевима кад се нешто прими с обзиром на основ који се није остварио или који је касније отпао. Реституција неосновано изгубљене имовине, у овом случају врши се у парничном поступку који представља редовну и основну методу заштите субјективних грађанских права. Међутим, овај поступак је у односу на поступак извршења дуготрајнији. Уколико странка успије у спору добиће кондемпнаторну пресуду. Међутим, остваривање основног циља заштите осиромашеног лица поново зависи од странака, тачније од туженог, који има опцију да добровољно изврши своју реститутивну обавезу која му је наметнута парничном пресудом, или, уколико то не учини, онда кроз поступак принудног извршења, уколико тужилац поднесе приједлог за извршење.

С друге стране, противизвршење представља алтернативу парничном поступку и као институт извршног процесног права, има циљ да отклони или умањи посљедице спроведеног поступка извршења, када је оно незаконито или непотребно спроведено.<sup>47</sup> У судској пракси и правној теорији често се као примјер стицања без основа, с обзиром на основ који је у почетку постојао а доцније отпао, наводе случајеви принудног извршења спроведеног на основу извршне или вјеродостојне исправе која је накнадно укинута. Према Закономима о извршном поступку Републике Српске<sup>48</sup> и Федерације БиХ,<sup>49</sup> извршеник може уложити приговор уколико је извршна исправа на основу које је донесено рјешење о извршењу укинута, поништена, преиначена или на други начин стављена ван снаге, односно ако је на други начин изгубила своју дјелотворност.<sup>50</sup> Међутим, након што је извршење већ спроведено, извршеник може у истом извршном поступку затражити од суда да наложи

---

<sup>47</sup> Р. Рачић, *Извршно процесно право*, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука 2009, 89.

<sup>48</sup> Закон о извршном поступку – ЗИП РС, *Службени гласник РС*, бр. 59/03, 85/03, 64/05, 118/07, 29/10, 57/12, 67/13 и 98/14.

<sup>49</sup> Закон о извршном поступку – ЗИП ФБиХ, *Службене новине ФБиХ*, бр. 32/03, 52/03, 33/06, 39/06, 39/09 и 35/12.

<sup>50</sup> ЗИП РС и ФБиХ, чл. 47, ст. 1, т. 2.

тражиоцу извршења да му врати оно што је извршењем добио, уколико је извршна исправа правноснажно укинута, преиначена, стављена ван снаге или је на други начин утврђено да је без дејства. На исти начин, код вјеродостоје исправе, суд може наложити враћање користи стечене на основу рјешења о извршењу које је у парници накнадно правноснажно укинута или преиначено. Могуће су и ситуације, са идентичном реститутивном обавезом, у случајевима када је током извршног поступка извршеник вансудским путем намирио потраживање тражиоца извршења тако да је тражилац извршења двоструко намирен.<sup>51</sup>

Такође, битно је истаћи да извршеник није везан роковима за противизвршење, уколико током извршног поступка дође до двоструког намирења. Напротив, он може током извршног поступка остварити противизвршење у прописаним роковима,<sup>52</sup> али ако то не учини, пропуштање рокова нема за посљедицу губитак његовог права да накнадно тужбом у парници захтјева исплату потраживања. Уосталом, рокови из извршног поступка нису преклузивног карактера, тако да њиховим протеклом извршеник не губи право на подношење тужбе у парничном поступку.<sup>53</sup>

Основне предности парничног поступка у односу на поступак противизвршења су у томе што се кондикција може подићи у низу случајева „које нису покривени“ разлозима за противизвршење.<sup>54</sup> Основни разлози за противизвршење, осим општег услова који се односи на то да је извршење већ спроведено, су такстативно наведени, а то су: 1) ако је извршна исправа правноснажно укинута, преиначена, поништена, стављена ван снаге или је на други начин утврђено да је без дејства; 2) ако је рјешење о извршењу правноснажно укинута или преиначено; 3) ако је током извршног поступка намирио тражиоцу извршења потраживање мимо суда тако да је тражилац извршења двоструко намирен.<sup>55</sup> Дакле, у случају постојања неког од услова из претходног става, када се противизвршењем тражи

<sup>51</sup> ЗИП РС и ФБиХ, чл. 54, ст. 1.

<sup>52</sup> Чл. 54, ст. 3 ЗИП РС и ФБиХ: „(3) Приједлог за противизвршење може се поднијети у року од 30 дана од дана кад је извршеник сазнао за разлог за противизвршење, а најкасније у року од једне године од дана окончања извршног поступка. (4) Извршеник не може прије истека рока из става 3. овог члана своје потраживање остваривати у парничном поступку.”

<sup>53</sup> „Нема мјеста позивању ревизије на одредбу члана 367 ЗОО, јер тужилац није испунио природну, већ обавезу по извршној исправи. Према томе, правилно је нижестепеним одлукама утврђено да на страни тужених постоји неосновано обogaћење (чл. 214 ЗОО), јер је отпао правни основ темељем ког је извршен прелаз имовине тужиоца у имовину тужених. Тиме је правилно и суђено када су тужени обавезани да врате исплаћене новчане износе са законском затезном каматом од дана поднесене тужбе.“ – Одлука Врховног суда Републике Српске, 80 0 П 002959 11 Рев, од 26. 6. 2012. године.

<sup>54</sup> Р. Рачић, 90.

<sup>55</sup> ЗИП РС и ФБиХ, чл. 54, ст. 1.

враћање оног што је тражилац претходно добио у извршном поступку, избјегло би се непотребно вођење парнице. Међутим, у свим осталим случајевима, осиромашени своју правну заштиту може остварити у парници.

С друге стране, предност поступка противизвршења огледа се у томе што је тај поступак ефикаснији. Осим тога што су рокови у извршном поступку знатно краћи него у парници, током извршења, такође, нису дозвољени ни ванредни правни лијекови.<sup>56</sup> У односу на ранији закон о извршном поступку, у важећим извршним поступцима БиХ ове предности противизвршења још више су дошле до изражаја. Наиме, важећи закони о извршном поступку не допуштају могућност да се против одлука донесених у извршном поступку улаже ревизија и приједлог за понављање поступка (који су иначе допуштени у парничном поступку), нити захтјев за заштиту законитости (који се у ранијем закону могао уложити против правноснажног рјешења о извршењу).

Такође, у извршном поступку за разлику од парничног примјена посебног правног средства – поврата у пређашње стање (*resitutio in integrum*) је прилично ограничена и може се примијенити само због пропуштања рока за приговор и жалбу на извршно рјешење о извршењу.<sup>57</sup> И код овог правног средства, у односи на ранији закон, у важећим извршним поступцима у БиХ ова предност је дошла до изражаја. Наиме, по ранијем закону, поврат у пређашње стање се могао поднијети не само због пропуштања рока за приговор и жалбу на извршно рјешење о извршењу, већ против сваког рјешења које је донесено у извршном поступку. Таква измјена довела је до убрзања поступка извршења, а осим тога, умањена је могућност злоупотребе тог средства од стране извршеника, што је некада био чест случај. До убрзања је довела и измјена по којој се извршавају и неправноснажна рјешења о извршењу (осим рјешења на основу вјеродостојне исправе – изузев мјенице и чека с протестом и повратним рачуном), што је раније важећим ЗИП-ом било само у изузетним случајевима.<sup>58</sup> Извршеник, осим кондикције и противизвршења, нема других могућности враћања оне имовине коју је изгубио током извршног поступка, па је противизвршење битан институт за заштиту његових имовинских права.

## 6. КОНДИКЦИЈА И ТУЖБА ЗА НАКНАДУ ШТЕТЕ

Кондикција и тужба ради накнаде штете су облигационе тужбе и налазе се у односу конкуренције, те се међусобно не искључују. То значи да

---

<sup>56</sup> Р. Рачић, 90.

<sup>57</sup> ЗИП РС и ФБиХ, чл. 14.

<sup>58</sup> Ј. Чизмић, 215.

лице коме је проузрокована штета (оштећени), или лице чија је имовна неосновано умањена на рачун другог лица (осиромашени), поводом истог догађаја може подићи тужбу за накнаду штете или кондикцију. На примјер, када је неосновано обогаћење једног лица настало његовом противправном (недозвољеном) радњом, тада осиромашени може свој захтјев према обогаћеном да оствари тужбом из неоснованог обогаћења или тужбом за наканду штете. Међутим, наведене тужбе би могао подићи и једну иза друге, од чега могу настати и различите правне посљедице. Наиме, уколико осиромашени успије са кондикцијом и поврати дио своје имовине која је без основа прешла код обогаћеног, исти би након тога тужбом за наканду штете могао тражити и изгубљену добит. Тако би осиромашени, након остварења захтјева из обогаћења без основа, тужбом за накнаду штете могао остварити ону разлику коју није могао да оствари првим захтјевом.<sup>59</sup>

Осим тога, до неоснованог обогаћења може доћи и извршењем противправне радње, као што је случај када једно лице, знајући да одређен грађевински материјал није његов, тај материјал присвоји (изврши противправну радњу) и угради га у своју или туђу грађевину. У овом и сличним случајевима, осиромашени може употријебити, било тужбу из неоснованог обогаћења, било тужбу за накнаду штете да би повратио дио имовине које је лишен или његову противвриједност.<sup>60</sup>

Код кондикције, тужбени захтјев осиромашеног се заснива на враћању његове имовине која је без основа прешла и увећала имовину обогаћеног лица. Код тужбе за наканду штете, тужбени захтјев оштећеног се може заснивати на накнади стварне штете и изгубљене добити коју би оштећени по редовном току ствари могао остварити у будућности, да му није настала штета противправном радњом обогаћеног лица.

С друге стране, уколико осиромашени (оштећени) успије са тужбом за накнаду штете, он више не би могао подићи кондикцију јер би са тужбом за накнаду штете већ остварио и стварну штету и изгубљену добит, тј. сви његови захтјеви би већ били остварени. Уколико се то ипак догоди, па осиромашени након што је тужбом за накнаду штете добио накнаду у облику стварне штете и изгубљене добити подигне и тужбу из обогаћења без основа, суд би могао донијети рјешење којим се таква тужба одбацује с образложењем да се ради о правноснажно пресуђеној ствари,<sup>61</sup> с обзиром на то да је суд дужан током цијелог поступка по службеној дужности пазити да ли је ствар правноснажно пресуђена.<sup>62</sup> Наиме, у таквим тужбама би постојао идентитет странака у истој улози, (стим да

<sup>59</sup> Љ. Милошевић, 184.

<sup>60</sup> С. Перовић, 485.

<sup>61</sup> ЗПП РС и ФБиХ, чл. 67, ст. 1, т. 4.

<sup>62</sup> ЗПП РС и ФБиХ, чл. 196, ст. 2.

би тужени у другој тужби умјесто штетника био означен као неосновано обобаћени), идентитет тужбеног захтјева (с обзиром на то да би предмет захтјева била имовина која је већ претходном одлуком враћена тужиоцу), као и идентитет чињеничног основа.<sup>63</sup> Сметњу за доношење такве одлуке не би представљао ни другачији правни основ који је тужилац означио у тужби, с обзиром на то да суд није везан за њега.<sup>64</sup>

Такође, уколико тужилац у другој тужби уопште није означио правни основ, ни то не би могло представљати одређену препреку јер пропуст тужиоца да означи правни основ тужбеног захтјева не може довести до враћања тужбе на исправку и у крајњој инстанци до одбацивања тужбе, нити евентуално погрешно означен правни основ може довести до одбијања тужбеног захтјева само из тог разлога.<sup>65</sup>

Дакле, повјерилац (оштећени или осиромашени) може употријебити обје или само једну тужбу и њему припада право избора. На примјер, кад је неко туђу ствар употријебио у своју корист, ималац може захтијевати, независно од права на накнаду штете, или у одсуству штете, да му овај накнади корист коју је имао од употребе.<sup>66</sup> Када се заснивају на истом чињеничном основу, ове двије тужбе се не могу истовремено употријебити против истог туженог. Међутим, у случају када је једно лице употријебило туђу ствар у корист другог лица, тужилац може друго лице тужити због неоснованог обобаћења, а првог ради накнаде штете.<sup>67</sup>

Једна од разлика између ове двије тужбе је у томе што се тужбом за накнаду штете успоставља равнотежа у имовини оштећеног лица, док се кондикцијом успоставља равнотежа у имовини обобаћеног и осиромашеног лица.

Са друге стране, тужба за накнаду штете се увијек заснива на извршењу противправне радње која је имала за посљедицу штету, док кондикција може почивати и на извршеној законитој радњи и да није наступила штета.<sup>68</sup>

<sup>63</sup> „За постојање пресуђене ствари потребно је да се испуне три услова: да постоји идентитет странака у истој или обрнутој улози, идентитет захтјева и идентитет чињеничног основа.” – Врховни суд Републике Српске, Рев – 14/96 од 14. 5. 1996. године. Наведено према: *Билтен судске праксе Врховног суда Републике Српске*, Бања Лука 1999, 223.

<sup>64</sup> Члан 53, ст. 3 Закона о парничном поступку – ЗПП ФБиХ, *Службене новине ФБиХ*, бр. 53/03, 73/05 и 19/06, и члан 53, став 3 Закона о парничном поступку – ЗПП РС, *Службени гласник РС*, бр. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 и 61/13.

<sup>65</sup> З. Куленовић *et al.*, *Коментар закона о парничном поступку Федерације Босне и Херцеговине и Републици Српској*, друго измијењено издање, Априори орг. агенција, Мостар 2011, 132.

<sup>66</sup> ЗОО, чл. 219.

<sup>67</sup> О. Антић, 540.

<sup>68</sup> Б. Лоза, 280.



## 7. СТИЦАЊЕ БЕЗ ОСНОВА У НАЦРТУ ЗАКОНА О ОБЛИГАЦИОНОМ ОДНОСИМА БиХ

Активности на реформи законодавства о облигационим односима у БиХ трају више од деценије. Ова активност је организована од стране министарстава правде Републике Српске и Федерације БиХ у сарадњи са њемачком владином организацијом ГТЗ.<sup>69</sup> Циљ реформе је модернизација постојећег закона и његово прилагођавање европским процесима. Једна од највећих промјена, састоји се у томе да је материја заштите потрошача<sup>70</sup> унесена у Нацрт ЗОО<sup>71</sup> иако су накнадно донесени закони којим је регулисана ова област.<sup>72</sup> Босна и Херцеговина је тиме преузела обавезу усклађивања и потрошачког законодавства са стандардима који постоје у праву ЕУ.

У Нацрту ЗОО, одредбе о стицању без основа налазе се у Одјелку 3, који је посебно систематизован у три одсјека: Одсјек 1 – Општа правила; Одсјек 2 – Посебни прописи за поврат стеченог у односима више лица и Одсјек 3 – Садржај и домет одговорности за стицање без основа. У односу на важеће одредбе, правила која регулишу овај институт су прилично измијењена, тако да ће се у овом раду навести само поједине измјене које се односе на опште правило и исплату недугованог.

Одредба члана 270 Нацрта одређује опште правило овог извора облигација која постоји „када неко чинидбом или на други начин стекне нешто што му по праву не припада”. На први поглед је видљиво да оваква дефиниција не истиче основне елементе овог института: увећање имовине обогаћеног на рачун имовине другог лица без правног основа. Такође, за разлику од важећег дефинисања општег правила, овдје се не наводи ни обавеза ресистуције, нити накнаде вриједности постигнуте користи.

Важеће одредбе које регулишу исплату недугованог, нису регулисане у оквиру једног члана, већ су садржане у различитим одредбама (члан 210, ст. 1, чл. 211, 212 и 218 ЗОО). Тако је и у Нацрту, стим што су поједини случајеви исплате недугованог регулисани посебно, и то чланом 271 Нацрта. Ту спадају: Исплата привидног дуга, јер обавеза није ни по-

<sup>69</sup> Вид.: Б. Морант, В. Поповић, „Реформа Закона о облигационим односима у Босни и Херцеговини“, Српска правна мисао 1-4/2002; М. Живановић, П. Кунић, „У сусрет Закону о облигационим односима Републике Српске“, Српска правна мисао 1-4/2002, 6.

<sup>70</sup> Вид. Е. Бикић, А. Петровић, „Повезани правни послови као облик кредитирања потрошача – Закон о заштити потрошача Босне и Херцеговине версус Директива 2008/48/ЕЗ о уговорима о потрошачком кредиту“, *Анали Правног факултета Универзитета у Зеници*, 4.

<sup>71</sup> Нацрт Закона о облигационим односима – Нацрт ЗОО, <http://ruessmann.jura.uni-sb.de/BiH-Project/Data/Obligacije.pdf>, 13. мај 2016.

<sup>72</sup> Закон о заштити потрошача у БиХ, *Службени гласник БиХ*, бр. 25/06 и Закон о заштити потрошача у Републици Српској, *Службени гласник РС*, бр. 6/12.

стојала, Исплата привидног дуга, јер је обавеза накнадно отпала, и Исплата недугованог из разлога што је захтјев за испуњење обавезе могао бити трајно одбијен истицањем приговора.<sup>73</sup> Дакле, као разлог враћања наводи се да је осиромашени у тренутку прелаза имовине код обогаћеног према њему имао на располагању право истицања приговора којим је засновано трајно право да одбије извршење чинидбе. Суштина те одредбе своди се на уређивање приговора исплате туђег дуга, исплате привидном повјериоцу или плаћање чинидбе која се не дугује.<sup>74</sup>

## 8. ЗАКЉУЧАК

У нашем праву, кондикција је предвиђена као правна посљедица преласка имовине из имовине једног лица у имовину другог, а да тај прелаз нема своје правно оправдање односно правни основ, без обзира на то што тај основ никада није постојао, или што постојећи правни основ не може произвести ваљано правно дејство.

Промјена облигационог права у правном систему БиХ наставља се у складу са промјеном облигационог законодавства у европским земљама, а хармонизација наших закона са законодавством ЕУ утиче и на одредбе којим се регулише питање стицања без основа, па самим тим и на тужбе које се користе у тим ситуацијама. Међутим, одредбе које регулишу стицање без основа и кондикционе случајеве од доношења ЗОО из 1978. године, претрпјеле су минималне измјене, не само у БиХ, него и осталим државама које су настале на подручју бивше СФРЈ. Из тог разлога је и судска пракса прилично уједначена. На битне измјене правне теорије и судске праксе нису утицале ни политичко-економске промјене, нити утицај европског законодавства кроз директиве ЕУ.

Разлоге треба тражити у значају овог извора облигационог права у оквиру правног система сваке државе. При томе се не смије заборати ни значај др Михаила Константиновића, коме је пружена част да уради Скицу данас важећег Закона о облигационим односима, а који је своју обавезу испунио на начин који га, по неподјијељеном мишљењу у науци, сврстава у ред значајних кодификатора права. „Закон о облигационим односима је, у највећем дијелу, једноставно репродуковао одредбе Скице. Тамо гдје је одступио углавном је погријешио“.<sup>75</sup>

---

<sup>73</sup> Нацрт ЗОО, чл. 271, ст. 3, т. 3.

<sup>74</sup> Б. Морант, А. Бикић, *Објашњења уз приједлог нацрта закона о облигационим односима*, ГТЗ, Јавна установа Центар за едукацију судија и тужилаца, Сарајево – Бања Лука 2006, 40.

<sup>75</sup> С. Перовић, „Стручно мишљење о Нацрту закона о облигационим односима Федерације БиХ/Републике Српске, књ. I, Општи део, са стањем 28.1.2003“, У сусрет Закону о облигационим односима Републике Српске, 1-4/02, Бања Лука 2002, 8, фн. 1.

## ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

### Библиографске референце

1. Антић, Оливер, *Облигационо право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2010;
2. Бикић, Абедин, Мораит, Бранко, *Објашњења уз приједлог нацрта закона о облигационим односима*, ГТЗ, Јавна установа Центар за едукацију судија и тужилаца, Сарајево – Бања Лука 2006;
3. Бикић, Енес, Петровић, Анига, „Повезани правни послови као облик кредитирања потрошача – Закон о заштити потрошача Босне и Херцеговине версус Директива 2008/48/ЕЗ о уговорима о потрошачком кредиту“, *Анали Правног факултета Универзитета у Зеници*, бр. 8;
4. Даниловић, Јелена, „Неосновано обогаћење“, *Анали Правног факултета у Београду* 1-4/2001;
5. Живановић, Милорад, Кунић, Петар, „У сусрет Закону о облигационим односима Републике Српске“, *Српска правна мисао* 1-4/2002;
6. Куленовић, Златко *et al.*, *Коментар закона о парничном поступку ФБиХ и РС*, друго измијењено издање, Априори орг. агенција, Мостар 2011;
7. Лоза, Богдан, *Облигационо право, Општи дио*, Београд 2000;
8. Милошевић, Љубиша, *Облигационо право, Општи део*, Научна књига, Београд 1970;
9. Мораит, Бранко, Поповић, Витомир, „Реформа Закона о облигационим односима у Босни и Херцеговини“, *Српска правна мисао* 1-4/2002;
10. Перовић, Слободан, „Стручно мишљење о Нацрту закона о облигационим односима Федерације БиХ / Републике Српске, књ. I, Општи део, са стањем 28. I 2003“, *Српска правна мисао* 1-4/2002;
11. Перовић, Слободан, *Коментар Закона о облигационим односима*, Савремена администрација, Београд 1995;
12. Рачић, Ранка, *Извршно процесно право*, Правни факултет Универзитета у Бањој Луци, Бања Лука 2009;
13. Тајић, Хасо, *Грађанско и привредно право у пракси судова БиХ*, Привредна штампа, Сарајево 2009;
14. Чизмић, Јозо, *Коментар закона о парничном поступку Федерације БиХ*, Привредна штампа, Сарајево 2009.

### Правни прописи

1. Закон о парничном поступку, *Службене новине ФБиХ*, бр. 53/03, 73/05 и 19/06;
2. Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, и *Службени лист РБиХ*, бр. 2/92, 13/93 и 13/94, и *Службене новине ФБиХ*, бр. 29/03 и 42/11;

3. Закон о облигационим односима, *Службени лист СФРЈ*, бр. 29/78, 39/85, 45/89 и 57/89, и *Службени гласник РС*, бр. 17/93, 3/96, 39/03 и 74/04;
4. Закон о заштити потрошача у Републици Српској, *Службени гласник РС*, 6/12.
5. Закон о извршном поступку, *Службене новине ФБиХ*, бр. 32/03, 52/03, 33/06, 39/06, 39/09 и 35/12
6. Закон о извршном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 59/03, 85/03, 64/05, 118/07, 29/10, 57/12, 67/13 и 98/14;
7. Закон о парничном поступку, *Службени гласник РС*, бр. 58/03, 85/03, 74/05, 63/07, 49/09 и 61/13;
8. Закон о заштити потрошача у БиХ, *Службени гласник БиХ*, бр. 25/06;

#### Билтени и стручни часописи

1. *Билтен Врховног суда Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 2/1999;
2. *Билтен судске праксе Врховног суда БиХ*, бр. 1/1987;
3. *Билтен судске праксе Врховног суда БиХ*, бр. 1/1988;
4. *Билтен судске праксе Врховног суда БиХ*, бр. 2/1991;
5. *Билтен судске праксе Врховног суда Републике Српске*, Бања Лука 1999;
6. *Билтен судске праксе Врховног суда Републике Српске*, бр. 1/2004, Бања Лука;
7. *Билтен судске праксе Врховног суда Федерације Босне и Херцеговине*, бр. 1-2/2013;
8. *Билтен судске праксе Кантоналног суда у Сарајеву*, бр. 1/2002;
9. *Домаћа и страна судска пракса 50/IX*, Привредна штампа, Сарајево 2012;
10. *Домаћа и страна судска пракса*, Привредна штампа Сарајево, бр. 32/VI, март – април 2009;
11. *Домаћа и страна судска пракса*, Привредна штампа, Сарајево, бр. 34/2009;
12. *Домаћа и страна судска пракса*, Привредна штампа, Сарајево, бр. 49/2012.

#### Интернет извори

1. Нацрт Закона о облигационим односима БиХ, <http://ruessmann.jura.uni-sb.de/BiH-Project/Data/Obligacije.pdf>.

Draženko Lugonja

Faculty of Law, University of East Sarajevo

Student master programme

## CONDUCTIO SINE CAUSA IN B&H LEGAL SYSTEM

### *Summary*

The article is dealing with *condictio sine causa*. Unjust enrichment exists when one person's estate is increased unjustifiably at the expense of another. *Condictio sine causa* has had a long tradition in European civil law as one of the most efficient legal remedies for unjust enrichment. The author of the text considers general enrichment action, wide spectrum of different types of *condictio* and deals with some particular types of *condictiones sine causa* applied to various cases of unjust enrichment. The author analyzes the application of this institute in the court practice of Bosnia and Herzegovina and gives opinion on the draft of law on obligations of The Republic of Srpska and Federation of Bosnia and Herzegovina.

**Key words:** *Condictio sine causa; Unjust enrichment; Restitution; General enrichment action.*